

ULOGA VJEŠTAKA U PROCESUIRANJU SAOBRAĆAJNIH NEZGODA

Momčilo Sladoje

Alisa Salkić

Internacionalni univerzitet Travnik, Bunar b.b., Travnik

Sažetak

Na putevima u BiH saobraćajne nezgode su gotovo svakodnevna pojava. Nakon saobraćajne nezgode, i ako je ostavljena mogućnost razmjene podataka od strane učesnika, gotovo uvijek uviđaj vrši saobraćajna policija. Nakon uviđaja predmet se procesuiru u nadležnom sudu, gdje se u toku suđenja utvrdi odgovornost, proglasi krivac i odrede sankcije. Nakon saobraćajne nezgode, pored utvrđivanja krivične ili prekršajne odgovornosti, potrebno je utvrditi iznos pričinjene štete i isplatiti pravičnu nadoknadu svim oštećenim u nezgodi. Od momenta vršenja uviđaja, zatim prilikom kompletiranja krivičnog ili prekršajnog spisa, preko sudskog postupka utvrđivanja odgovornosti, pa do konačne isplate nadoknade za pričinjenu štetu, ukazuje se potreba za angažovanje vještaka saobraćajne, mašinske, ekonomske i medicinske struke. U pravilu vještaci saobraćajne struke se uključuju najranije, ponekada i od momenta vršenja uviđaja, kada ih kao stručnu podršku angažuje tužilac ili policija. Vještaci saobraćajne struke koriste svoja stručna znanja, vještine i iskustvo da daju odgovore na pitanja koja su pravnicima, sa stručnog aspekta nepoznata. U ovome radu će se detaljno analizirati način licenciranja vještaka, njihovo angažovanje, način davanja stručnih mišljenja i na kraju odluke koje sud donosi na bazi Nalaza i mišljenja vještaka.

Ključne riječi: sudski vještak, nalaz i mišljenje vještaka, krivični postupak, parnični postupak, stranke u sudskom postupku

ROLE OF EXPERT IN PROCESING TRAFFIC ACCIDENTS

Abstract

On the roads in Bosnia and Herzegovina traffic accidents are almost a daily occurrence. After a traffic accident, even if there is the option of data exchange by the participants, almost always performs site inspection traffic police. After the inspection object is processed in the competent court, where in the course of the trial determines responsibility, declared guilty and imposition of sanctions. After a traffic accident, in addition to determining criminal responsibility, it is necessary to establish the amount of damage and pay fair compensation for all damaged in the accident. From the moment of site inspection, then at the completion of the criminal or misdemeanor record through the court proceedings determining responsibility, to the final payment of compensation for the damage caused, there is a need to engage an expert traffic, mechanical, economic, and medical profession. As a rule, experts of traffic profession are included the earliest, and sometimes even from the moment of site inspection, when such professional support is hired by the prosecutor or the police. Experts of traffic profession use their professional knowledge, skills and experience to provide answers to questions which are lawyers from the expert point unknown. In this work will be analyzed in detail the licensing experts, their engagement, a way of giving experts opinions and in the end court decisions made on the basis of experts findings and opinions.

Keywords: court expert witness, findings and opinion, criminal procedure, civil procedure, the parties in court proceedings

1. UVOD

Danas, gotovo da i nema sudskog postupka u kojem se, kao dokazno sredstvo ili kao specifični pomagači suda, ne pojavljuju osobe nama poznate pod nazivom vještaci ili sudski vještaci (engl. surveyers, court experts, talij. periti, periti giurati., njem. Gutachter, Gerichtsgutachter). U praksi se, stoga, vrlo često i javljaju brojna pitanja vezana uz njihovu ulogu i značaj u sudskim postupcima. Ovo osobito dobiva na "težini" ako uzmemo u obzir da se gotovo u svim obrazloženjima sudskih presuda susrećemo s navodima kao što je - sud u cjelosti prihvata nalaz i mišljenje vještaka kao stručno, potpuno i objektivno. U obrazloženju presude, sud gotovo uvijek citira bitnije zaključke iz Nalaza i mišljenja vještaka, te na osnovu njih bazira odluku. Vještaci svoje zaključke baziraju na egzaktnim materijalnim činjenicama, pri čemu iskazi svjedoka predstavlja samo provjeru materijalnih dokaza, a nikako kao bazni ulazni podatak. Za razliku od njih sud donosi odluke na osnovu svih dokaza koje stranke prilože. Ukoliko sud raspolaže dovoljnim brojem dokaza: da li to znači da je njihovo angažiranje (uvijek) nužno? Da li to znači da njihovi nalazi i mišljenja predstavljaju "jedina" stručna znanja u sudskom postupku (pa se bez njih ne može), odnosno, da li su njihovi nalazi i mišljenja uvijek i nepogrešivi i neoborivi? Da li to znači da su oni zapravo centralne figure sudskog postupka?

2. POJAM I ULOGA VJEŠTAKA

Vještak je osoba pozvana da pred sudom, koristeći se svojim stručnim znanjem, iznese svoja sadašnja zapažanja (nalaz) i mišljenje o činjenicama koje bi mogle biti važne za utvrđivanje istinitosti navoda koji su predmet dokazivanja.⁴¹

Sudije ne mogu biti, niti se od njih očekuje da budu sveznajući, a naročito se od njih ne očekuje da imaju neko posebno znanje u drugim djelatnostima osim u pravnim. U stvari, sudije se obično obeshrabruju da upotrijebe svoje znanje u drugim naukama, a na osnovu moguće nepristrasnosti. U BiH, kao i drugdje, od sudija se očekuje da imaju opće znanje kao i ostali. Neka očita znanja su lokalna geografija i široko rasprostranjene navike.. Prilikom razmatranja upotrebe sudskih vještaka, važno je razlikovati stvarne dokaze i procjenu istih. Stvarni dokazi su obično predočeni sudu od strane očevidaca – osoba koje opisuju situaciju i postupke iz prve ruke, kao učesnici ili posmatrači – i također uključuju i predmete, kao što su oružje i stvari ostavljene na licu mjesta. Uloga vještaka je da

procjeni ovaj dokaz kako bi utvrdio nešto drugo. Na primjer, iz razmatranja medicinskog izvještaja i drugih dokaza, vještak može utvrditi ozbiljnost povrede; iz analize knjigovodstvenih dokumenata preduzeća, vještak može odrediti vrijednost preduzeća u određenom periodu; iz pregleda tragova kočenja na putu, pretrpljene štete i drugih činjenica, vještak može odrediti brzinu kojom se vozilo kretalo u trenutku nezgode. Ipak, iz svjedočenja vještaka se ne bi trebao izvlačiti "konačan zaključak". Vještak može izvesti određene zaključke iz stvarnih dokaza koji su predstavljeni, ali ne bi trebao davati zaključke o stvarima kojima bi sudija trebao odlučiti, kao što su krivica ili nevinost, ili smanjena računljivost. Nekada je razliku teško povući, kao i između činjenica i njihovog tumačenja. Pravni sistemi su razvili pravila i metode prema kojima sudski sistem koristi vještake u različitim poljima radi procjene stvarnih dokaza koji su predočeni sudu. Ovo se radi na različite načine, zavisno od samog sudskog sistema i uloge sudije i stranki u odnosu na dokaze.⁴²

3. USLOVI ZA IZBOR STALNOG SUDSKOG VJEŠTAKA

Fizička osoba ispunjava uslove za stalnog sudskog vještaka ako se u postupku imenovanja utvrdi:

- a) da je državljanin Bosne i Hercegovine;
- b) da ima odgovarajuće iskustvo i stručno znanje u određenoj oblasti;
- c) da ima odgovarajuću školsku spremu;
- d) da je lice sa dokazanim profesionalnim sposobnostima koje uživa reputaciju pažljivog, objektivnog i ekspeditivnog stručnjaka u određenoj oblasti i
- e) da je lice koje se odlikuje integritetom i visokim moralnim kvalitetima.⁴³

Za obavljanje vještačenja u jednoj ili više oblasti Federacija, kanton, grad ili općina, ili drugo pravno ili fizičko lice mogu osnovati privredno društvo za obavljanje poslova vještačenja. Privredno društvo iz stava kao pravno lice osniva se u skladu sa Zakonom o privrednim društvima ("Službene novine Federacije BiH", br. 23/99, 45/00, 2/02, 6/02 i 29/03) za pružanje određenih profesionalnih usluga odgovarajuće struke.

U teoriji, sudski vještak koji je imenovan za podnošenje izvještaja u pojedinačnom slučaju

⁴¹ B. Matijević, "Vještaci", www.pravnodatoteka.hr/pdf/vjestaci.pdf (16. maj 2013.), 2. fn. 1.

⁴² United Nations Mission in Bosnia and Herzegovina, Program procjene sudskog sistema – Tematski izvještaj VI – Svjedočenje sudskih vještaka: Upotreba i zloupotreba vještačenja, United Nations, 2000, 6.

⁴³ Zakon o vještacima, Službene novine FBiH, br. 49/05, član 3.

odabran je od strane sudije, a sa stalne liste vještaka. Zakonska osnova ovih lista može biti nađena u različitim zakonima o sudovima koji su na snazi širom zemlje. Postupak i preduvjeti za imenovanje su u velikoj mjeri slični. U Republici Srpskoj (RS) rad vještaka je regulisan Zakonom o vještacima.⁴⁴ Sudski vještaci, nakon ispunjava zakonskih uslova, polažu stručne kvalifikacione ispite, te nakon uspješno završene provjere formira se lista od strane Ministarstva pravde koja se objavi u Službenom glasniku RS. U Federaciji BiH (Federacija), imenovanja se vrše na kantonalnom nivou, u nekim kantonima od strane Predsjednika Kantonalnih sudova, a u nekim od strane Ministra pravde. Kao i u RS-u, zakoni o sudovima imaju nekoliko odredbi o postupku ili potrebnim uvjetima za imenovanje vještaka, a detalji su izneseni u posebnom zakonu ili u subordinarnim propisima.

Stepen diskusija između Ministarstva pravde i lokalnih sudova izgleda zavisi od jačine veza između njih. Ne postoji odredba koja predviđa da se tijelo koje imenuje vještake savjetuje sa relevantnim profesionalnim tijelom, kao što je Institut za računovodstvo i reviziju za imenovanje finansijskih vještaka, tako da se ove konsultacije i ne mogu naći u praksi. Iako sami nisu eksperti, sudije smatraju da su sposobni procijeniti mogućnosti vještaka u različitim poljima, i da znaju da li je vještak dobar ili ne. Ipak, standard prema kojem ocjenjuju vještake uključuje i oblik, kao i vremenski period potreban za pravljenje izvještaja.

Ispunjavanje uslova za obavljanje poslova stalnog sudskog vještaka utvrđuje se nakon što kandidat podnese zahtjev za imenovanje.⁴⁵ Kandidat za imenovanje vještaka dužan je u zahtjevu navesti naučnu oblast (medicina, finansije i sl.), kao i užu specijalnost za koju podnosi zahtjev za imenovanje. Uz zahtjev za imenovanje vještaka kandidat je dužan priložiti: iscrpnu biografiju, dokaze o ispunjavanju uslova, uključujući objavljene naučne radove, dokaze o učestvovanju u organiziranim oblicima usavršavanja, najmanje tri pisma preporuke predsjednika sudova, sudija ili tužitelja pred kojima je podnosilac zahtjeva eventualno obavljao ranija vještačenja, ili rukovodilaca naučnih i drugih institucija i ustanova, odnosno drugih pravnih lica u kojima je podnosilac zahtjeva radio ili radi, odnosno za koje je obavljao stručne poslove i popis posljednjih deset predmeta u kojima je obavljao poslove vještaka, ukoliko je te poslove već obavljao.

⁴⁴ Zakon o vještacima RS, Službeni glasnik RS, br. 16/05 i Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o vještacima RS, Službeni glasnik, br. 65/08.

⁴⁵ Ibid., član. 5.

Radi utvrđivanja prijedloga liste vještaka federalni ministar pravde imenuje Stručnu komisiju, koja se sastoji od stalnih članova koju čine: predsjednik Vrhovnog suda Federacije Bosne i Hercegovine ili sudija kojeg on ovlasti, predsjednik Advokatske komore Federacije Bosne i Hercegovine ili advokat kojeg on ovlasti, glavni federalni tužilac ili tužilac kojeg on ovlasti, predstavnik Federalnog ministarstva pravde i tri privremena člana koje iz reda vodećih stručnjaka u oblastima u kojima se vještačenja obavljaju imenuju stalni članovi većinom glasova. Komisija pribavlja i ostale podatke i informacije, uključujući evidencije sudova, preporuke i mišljenja strukovnih udruženja, udruženja vještaka, mišljenje sadašnjeg, odnosno bivšeg poslodavca o stručnosti kandidata koje smatra potrebnim kako bi se utvrdila stručnost kandidata. Kandidat snosi troškove rada Komisije. Visinu naknade za rad Komisije utvrđuje federalni ministar pravde.⁴⁶

Komisija vrši kvalifikaciono testiranje kandidata. Komisija provjerava da li je kandidat sposoban za obavljanje poslova vještaka uzimajući u obzir naročito stručno znanje i radne rezultate, dokazanu stručnu sposobnost zasnovanu na dosadašnjim rezultatima u karijeri, uključujući i učestvovanje u organiziranim oblicima usavršavanja, sposobnost dokazanu kroz objavljene naučne radove i kroz aktivnosti u stručnim udruženjima, radnu sposobnost i sposobnost da stručno i jasno obrazloži dati nalaz, sposobnost da nepristrasno, savjesno, revnosno, odlučno i odgovorno obavlja poslove vještaka, ponašanje van posla, integritet i ugled.⁴⁷

Nakon provedenog kvalifikacionog testiranja kandidata i ocjene dokaza i stečenog uvjerenja – saznanja da su određeni kandidati sposobni za obavljanje poslova vještaka, Komisija utvrđuje prijedlog liste vještaka koju dostavlja federalnom ministru pravde.

Vještaka rješenjem imenuje i razrješava federalni ministar pravde, na prijedlog Komisije. Vještak se imenuje na period od šest godina i može biti ponovo imenovan. Rješenje o imenovanju dostavlja se vještaku.

4. DUŽNOSTI I PRAVA VJEŠTAKA

Sud ne raspolože dovoljnim stručnim znanjima iz različitih oblasti, pa se u tim slučajevima angažuju stručna lica, koja će na osnovu svojih

⁴⁶ Ibid., član. 6.

⁴⁷ Ibid., član 9.

specijalizovanih znanja i vještina, dati odgovore na postavljena pitanja.

U procesuiranju saobraćajnih nezgoda, sud odlučuje kada mu je potrebno angažovanje sudskog vještaka, te nakon što ga angažuje, sud postavi konkretna pitanja na koja vještak, nakon što provede detaljnu prostorno-vremensku analizu, odgovori putem Nalaza i mišljenja vještaka.

Primjer: sudar se dogodio na raskrsnici, raskrsnica je bila regulirana svjetlosnim znakovima (semaforima) koji su radili ispravno (ispitano i konstatirano), jedno vozilo je prošlo kroz raskrsnicu za trajanja crvenog svijetla na semaforu a drugo vozilo iz suprotnog smjera za trajanja njemu zelenog svijetla na semaforu, (utvrđeno izjavama drugih vozača koji su stajali zaustavljeni radi crvenog svijetla na semaforu, izjavama prolaznika/pješaka i izjavama vozača koji su se kretali iz suprotnog pravca vozeći za trajanja zelenog svijetla na semaforu), sud, po prijedlogu tužitelja (koji je prošao na crveno svijetlo), nalaže prometno vještačenje na okolnosti dinamike nastanka saobraćajne nezgode?⁴⁸

U slučaju da sud raspolaže dovoljnim dokazima, na osnovu kojih može nepobitno utvrditi odgovornost jednog od učesnika nezgode, angažovanje sudskog vještaka nije neophodno niti je svrsishodno.

Stalni sudski vještaci dužni su pridržavati se rokova određenih odlukom kojoj im je vještačenje povjereno.

Za obavljeno vještačenje, vještacima pripada nagrada i naknada troškova za rad. Nagrade i naknade troškova za rad vještaka utvrđuju se Tarifom o nagradama i naknadama troškova za rad. Ako nije drugačije ugovoreno vještak ima pravo na nagradu za obavljeno vještačenje i naknadu troškova nastalih u vezi sa obavljanjem poslova vještaka u skladu sa odredbama Tarife, osim ako je drugačije predviđeno propisima kojima se uređuju pravila postupka. Sudovi i drugi organi u odluci o troškovima postupka određuju nagradu i naknadu za obavljene poslove vještačenja prema odredbama Tarife koja je važila u momentu obavljanja poslova vještačenja, odnosno u skladu sa ugovorenim nagradom i naknadom ako je ugovoreni iznos manji od onoga koji je predviđen Tarifom, osim ako je drugačije predviđeno propisima kojim se uređuju pravila postupka.

5. VJEŠTACI KAO DOKAZNO SREDSTVO U PARNIČNOM POSTUPKU

Primjer: u mjestu R. sudarili su se AA iz R. i BB iz Z., AA tuži zbog naknade štete u R. a BB u Z., (na predloženo spajanje parnica sam sud se bio oglašio), prometni vještak u sudskom predmetu po tužitelju AA iz R., a pred općinskim sudom u R., u svom nalazu i mišljenju utvrđuje da je za sudar odgovoran isključivo BB, dok prometni vještak u sudskom predmetu po tužitelju BB iz Z., a pred općinskim sudom u Z., u svom nalazu i mišljenju utvrđuje da je za sudar odgovoran isključivo AA, isti prometni događaj, isti parametri, a diametralno suprotni nalazi i mišljenja sudskih vještaka?⁴⁹

Vještačenje obavljaju vještaci koje određuje parnični sud, ali, prije nego što odredi koje će se osobe uzeti za vještake sud će o tome saslušati stranke (osim u hitnim slučajevima kada sud može odrediti vještaka iako prije toga nije saslušao stranke), te umjesto određenog vještaka sud uvijek može odrediti i drugog vještaka. Značaj nalaza i mišljenja vještaka u parnici ima samo nalaz i mišljenje vještaka kojega je u tom svojstvu odredio sud u konkretnoj parnici, bez obzira što se radi o stalnom sudskom vještaku.

Pri odlučivanju koji će se dokazi izvoditi vještačenjem sud se mora rukovoditi načelom ekonomičnosti, te vještačenjem izvoditi samo one dokaze za koje ima izgleda da bi po svom sadržaju mogli biti odlučni za formiranje uvjerenja o važnim činjenicama koje treba utvrditi ili razjasniti a za čije utvrđivanje ili razjašnjenje ne raspolaže stručnim znanjem.

Sud bi, u pravilu, trebao pozvati vještaka uvijek kad je potrebno takvo stručno znanje koje bitno prelazi razinu znanja koje na tom području sudac obično dostigne općim obrazovanjem i životnim iskustvom suca.

Danas sudovi automatizmom uvažavaju prijedlog stranke za određivanjem vještačenja, uopće ne vodeći računa da li je ono uistinu potrebno, rukovodeći se stavom da je lakše odrediti vještačenje nego obrazložiti odbijanje prijedloga. Uostalom troškove snose stranke i time same na svoju štetu produžuju postupak. Primjera radi, utvrđenje tužiteljeve radne sposobnosti sud nije vezan izvesti dokaz medicinskim vještačenjem ako tu okolnost može utvrditi na drugi način.

U krivičnom postupku vještaka na glavnom pretresu mogu angažovati stranke, branilac i sud. Vještak može biti ispitan od strane obje stranke i

⁴⁸ B. Matijević, 1.

⁴⁹ Ibid.

branioca i to po pravilima unakrsnog odnosno direktnog ispitivanja gdje se primjenjuju pravila koja se vežu za ispitivanje svjedoka. Sud ne može zanemariti mišljenje vještaka ako se s njim ne slaže.⁵⁰

Funkcija vještaka je od dvostrukog značaja:

- ako svojom stručnošću samo obavijestavaju sud o svojim zapažanjima (razjašnjenje činjenica, nalaz), oni predstavljaju klasično dokazno sredstvo, npr. kada obavijeste sud o medicinskim dostignućima vezanih uz izučavanje utjecaja jednog oboljenja na smanjenje radne sposobnosti pojedinca;

- ako svojom stručnošću pomažu sudu da formira svoje mišljenje o zapaženome (utvrđivanje činjenica, mišljenje), oni predstavljaju specifičnog pomagača u obavljanju funkcije suđenja pri utvrđivanju činjeničnog stanja, npr. kada svojim zaključcima pomognu sudu da formira svoje mišljenje o postojanju uzročne veze između ranije zadobivenih ozljeda i pogoršanja zdravstvenog stanja pojedinca.

Iz načela *iure novit curia* proizlazi da sud prilikom odlučivanja o primjeni pravnih normi ne može (ne smije) odrediti vještaka da daje odgovore na pravna pitanja. Iako sud nije vezan nalazom i mišljenjem vještaka, jer vještačenje je dokazno sredstvo čiju dokaznu vrijednost sud slobodno ocjenjuje na osnovu savjesne i brižljive ocjene svih odlučnih okolnosti, od sposobnosti suda da podvrgne vještačenje analizi i kritici (bilo od strane samog suda, bilo od strane stranaka) ovisi faktični stupanj njegova značaja kao dokaznog sredstva.⁵¹

Vještačenje, u pravilu, obavlja samo jedan vještak, a kad sud ocijeni da je vještačenje složeno, može odrediti dva ili više vještaka. Vještaci se određuju u prvom redu iz reda stalnih sudskih vještaka za određenu vrstu vještačenja. Za vještaka se može uzeti i osoba koja je bila već saslušana kao svjedok.

Određeni (imenovani) vještaci dužni su se odazvati pozivu suda i iznijeti svoj nalaz i mišljenje. Vještaci se pozivaju dostavom prepisa rješenja kojim se određuje vještak u kojem se navodi ime i prezime i zanimanje pozvanoga, vrijeme i mjesto dolaska, predmet u vezi s kojim se poziva i naznaka da se poziva kao vještak.⁵²

Prije početka vještačenja pozvat će se vještak da predmet vještačenja brižljivo razmotri, da točno navede što opazi i nađe i da svoje mišljenje iznese savjesno i u skladu sa pravilima znanosti i vještine,

a upozorit će se i na posljedice davalja lažnog iskaza.

Vještačenjem rukovodi sud, označava vještaku predmet koji će se razgledati, postavlja mu pitanja i, prema potrebi, traži objašnjenja u vezi s danim nalazom i mišljenjem. Vještaku se mogu davati razjašnjenja, dopustiti razmatranje spisa, a na njegov zahtjev mogu se izvoditi i novi dokazi kako bi se utvrdile okolnosti značajne za stvaranje mišljenja vještaka. Vještak je vezan uputama i zahtjevima suda jer je sud naredio vještačenje i dobro mu je poznato na koja stručna pitanja traži odgovore.

Vještak svoj nalaz i mišljenje daje pismeno i usmeno, pismeno prije rasprave, a obavezan je prisustvovati glavnoj raspravi te obrazložiti svoje mišljenje.

*“Propust suda da vještaka sasluša neposredno na raspravi može biti samo povreda odredaba parničnog postupka”.*⁵³

6. ANGAŽOVANJE I RAD VJEŠTAKA U KRIVIČNOM POSTUPKU

Evo i za to jednog interesantnog "a okončanog" primjera: *kada iz jednog nalaza psihijatrijskog vještaka proizlazi da su optuženici u vrijeme počinjenja kaznenog djela bili potpuno uračunljivi, dok iz drugog vještačkog nalaza proizlazi da su u vrijeme počinjenja krivičnog djela obojica optuženika bili smanjeno uračunljivi, a razlike u nalazima vještaka nisu otklonjene ni saslušanjem vještaka na glavnoj raspravi, sud prvog stepena nije mogao utemeljiti svoju presudu glede uračunljivosti optuženika prihvatanjem jednog od navedenih nalaza”.*⁵⁴

U nekim slučajevima težih saobraćajnih nezgoda, anagažuje se vještak u svojstvu stručnog lica, da pomaže sudiji, odnosno uvidajnoj ekipi u vršenju uvidaja i prikupljanja potrebnih podataka za utvrđivanje okolnosti i uzroka nastanka saobraćajne nezgode.

Mjesto i uloga “stručnih lica” koja možemo smatrati “stručnim savjetnicima” suda određeni su Zakonom o krivičnom postupku. Stručna pitanja za koja se angažuju stručna lica ne pojavljuju se samo u vezi sa “pribavljanjem dokaza”, već često i u vezi sa dokazima koje tek treba prihvatiti, ili u vezi tumačenja pribavljenih dokaza. Istražni sudija može tražiti stručna objašnjenja i od odgovarajuće stručne ustanove. Davanju stručnog objašnjenja

⁵⁰ A. Dautbegović, Pravna klinika krivičnog procesnog prava, Dom štampe Zenmica, Zenica, 2011, 64 fn. 100.

⁵¹ B. Matijević, 10.

⁵² Zakon o parničnom postupku FBiH, član 150. i 151.

⁵³ Povreda odredaba parničnog postupka postoji ako sud u toku postupka nije primijenio ili je nepravilno primijenio koju odredbu ZPP-a, a to je bilo od utjecaja na donošenje zakonite i pravilne presude.

⁵⁴ Ibid., 2.

mogu prisustvovati i zainteresovane stranke na sudu koje mogu tražiti da “stručno lice” da detaljnija objašnjenja. Stručni savjetnik dužan je da da svoje savjete i objašnjenja po svom najboljem znanju, pa u je tom smislu i odgovoran za date savjete i objašnjenja.

Pribavljeni podaci sa učešćem stručnog lica u procesu uviđaja, ulaze u uviđajnu dokumentaciju. Sud može, ali ne mora, istog stručnjaka koga je angažovao pri vršenju uviđaja da angažuje i za vještaka. Najčešće se kod težih nezgoda i nezgoda sa učešćem stranaca, kada je poželjno brzo postupanje u utvrđivanju krivičnog djela i progonu počinioca, od angažovanog stručnjaka koji je učestvovao u uviđaju, traže nalaz i mišljenje vještaka. Takvi nalazi i mišljenja najčešće nisu kompletni, već se od vještaka traži izjašnjavanje samo u vezi nekih okolnosti. Na osnovu ocjene okolnosti pod kojima je izazvana nezgoda, utvrđuje se postojanje krivičnog djela i lica koje je to djelo počinilo. Na osnovu toga, MUP sastavlja odgovarajuću krivičnu prijavu.

6.1. Angažovanje i rad vještaka u istražnom postupku

Vještak se u istražnom postupku može angažovati sa zadatkom da neposredno prati tok istrage. Pri ovome, vještak učestvuje u prikupljanju podataka od svjedoka koje sud sasluša, ali tako, da i vještak posredstvom suda može svjedocima da postavlja pitanja. Vještaku saobraćajno-tehničke struke je učešćem u istrazi omogućeno da prati rad vještaka drugih struka i da pri tome putem suda postavlja pitanja radi dobijanja podataka potrebnih za davanje svog nalaza i mišljenja. Ako se u postupku istrage utvrdi da neki podaci nedostaju, može se sprovesti dopuna uviđaja na mjestu nezgode sa ili bez učešća vještaka.

U istrazi, istražni sudija, odnosno, sudsko vijeće, može na svoju inicijativu ili na prijedlog vještaka i zainteresovanih stranaka, da sprovede rekonstrukciju događaja. U toj rekonstrukciji najčešće se traži učešće vještaka, koji pomaže sudu da je uspješno sprovede i pribavi dopunske podatke radi razjašnjenja okolnosti pod kojima se nezgoda dogodila. Treba imati u vidu da se rekonstrukcijom ne ostavlja ponavljanje toka i dinamike nesreće, već se simuliraju neke faze nesreće u kojima se utvrđuju okolnosti pod kojima se ona odvijala.

U određenim slučajevima sprovođenje vještačenja određuje se prije izvođenja svih dokaza saslušanjem svjedoka i pribavljanjem drugih podataka ili prije obavljanja drugih vještačenja, pa se pojavljuje potreba da vještak saobraćajno-tehničke struke dopuni svoj nalaz i mišljenje. U velikom broju slučajeva vještak ne prati cijeli tok

istrage, već svoj nalaz i mišljenja daje na osnovu proučavanja istražnih spisa. Ako stranke i sud po pregledu pismenog mišljenja vještaka imaju pitanja i primjedbe, sud od

vještaka traži dopunu nalaza. Ovako dopunjenim nalazom vještaka i izvedenim dokazima, saslušanjem svjedoka i učesnika nezgode i pribavljanjem potrebnih analiza i izvještaja završava se istražni postupak. Tužilaštvo na osnovu sprovedene istrage odlučuje o podizanju optužnice.⁵⁵

6.2. Angažovanje i rad vještaka na glavnom pretresu

Kada se podiže optužnica a prije toga nije objavljeno vještačenje, sud može angažovati vještaka saobraćajne struke, da na osnovu praćenja glavnog pretresa i proučavanja spisa sačini nalaz i mišljenje vještaka. Poslije podizanja optužnice ne mora se angažovati novi vještak. Ako je vještačenje obavljeno u istrazi tada će ranije angažovani vještak po potrebi dati samo dopunu svog nalaza i mišljenja. Ako sud po sopstvenoj ocjeni ili na prijedlog stranaka, nalaz i mišljenje vještaka ne prihvati, sudsko vijeće može naložiti drugo vještačenje. Ako drugi vještak da nalaz i mišljenje koje se razlikuje od nalaza i mišljenja prethodno angažovanog vještaka, sud po sopstvenoj ocjeni ili na prijedlog stranaka, može pristupiti procesu usaglašavanja nalaza i mišljenja. Pri ovom usaglašavanju, sud traži izjašnjenje vještaka o okolnostima u vezi sa kojima se njihovi nalazi razlikuju i ocjenjujući stavove i polazne osnove vještaka, odlučuje o tome da li će neki od nalaza prihvatiti ili će angažovati novog (trećeg) vještaka. Prihvaćen nalaz i mišljenje vještaka sud ocjenjuje u sklopu svih dokaza i na osnovu toga donosi svoju odluku. Tom odlukom se završava redovni krivični postupak.

6.3. Angažovanje i rad eksperata u žalbenom i vanrednom postupku

U žalbenom postupku stranka (branilac okrivljenog – zastupnik oštećenog) može angažovati stručnjaka – eksperta, da uradi ekspertizu o uzrocima saobraćajne nezgode, koju će priložiti uz žalbu. Kada drugostepeni organ razmotri žalbu, sud će analizirati činjenice utvrđene ekspertizom i sadržane u žalbi, pa pri donošenju odluke može

⁵⁵ „Saobraćajno-tehničko vještačenje i rad vještaka u sudskom postupku po krivičnim djelima ugrožavanja javnog saobraćaja“, <http://moodle.tsp.edu.rs/mod/resource/view.php?id=690> (15. maj 2013.)

prvostepenu presudu ukinuti ili odluku o kazni preinačiti.

Kada se presuda ukida i predmet vraća na ponovno izvođenje, ocjenu dokaza i odlučivanje, drugostepeni sud može naložiti dopunsko vještačenje, usaglašavanje vještačenja ili sprovođenje novog vještačenja. Ovakva odluka se može donijeti zbog nepotpunog, nestručnog, kontradiktornog ili neusaglasnog nalaza i mišljenja vještaka. U vanrednom postupku koji se vodi radi preispitivanja sudske odluke ili zaštite zakonitosti, stranka, može angažovati eksperta da uradi ekspertizu na kojoj će temeljiti svoj podnesak koji će sud ocjenjivati kod donosenja konačne odluke o visini kazne i postojanju krivičnog djela.

7. ZAKLJUČAK

Razne vrste vještačenja, kao specifična područja primjene znanja (stručnosti) na konkretne slučajeve, predstavljaju jedno od dokaznih sredstava u parničnom i krivičnom postupku. Zahtjevi za vještačenjima su sve brojniji, gotovo da i nema sudskog postupka u kojem nije naloženo neko vještačenje: ako se kao sporne javljaju ozljede, nalaže se medicinsko vještačenje, ako se kao sporno javlja neko dugovanje, nalaže se finansijsko vještačenje, ako se kao sporna javlja dinamika nastanka saobraćajne nezgode, nalaže se saobraćajno vještačenje, kad se kao sporna činjenica javlja testament pisan pred svjedocima, nalaže se grafološko vještačenje, itd. Zaključujemo, da se bez vještačenja ne može riješiti većina sudskih predmeta. Na ovu konstataciju, nužno se nameću neka od pitanja: da li to znači da je u gotovo svakom predmetu nužno takvo stručno znanje suda, koje bitno prelazi razinu znanja koje na tom području sudac obično dostigne općim obrazovanjem i životnim iskustvom, ili je u pitanju nešto drugo? Da li to znači da je vještačenje jedino "pravo" dokazno sredstvo u parničnom i krivičnom postupku?

U postupku dobijanja licence vještaci dokumentuju stručne i moralne vrline. U toku svojega rada vještaci su dužni da se pridržavaju kodeksa ponašanja, i da svoj nalaz i mišljenje daju u skladu sa svojim najboljim znanjem. Nakon detaljno provedene analize dostupne dokumentacije vještaci daju svoj nalaz i mišljenje, koji ne predstavlja konačnu istinu predmetnog događaja nego njegovo viđenje toga događaja, bazirano na materijalnim dokazima. Sudovi bi trebali poticati stranke da se slože oko izbora vještaka koji treba biti imenovan, a ukoliko to nije moguće, stranke bi trebale napraviti svoje preporuke, a da onda sud donese krajnju odluku.

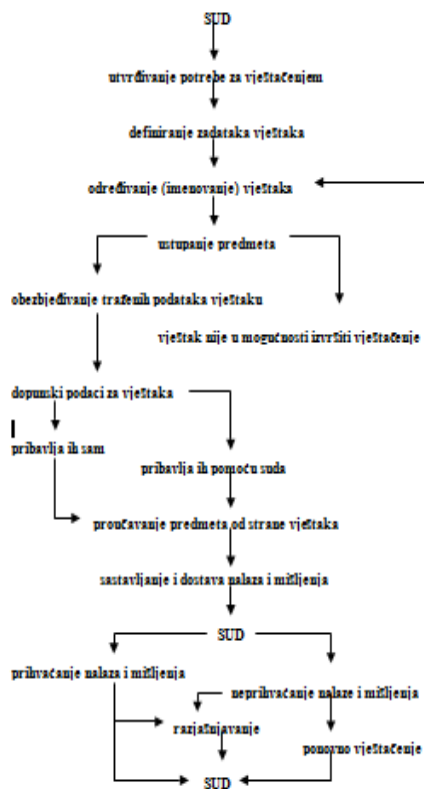
Sami vještaci moraju poboljšati kvalitet svojih nalaza i mišljenja. Trebali bi navesti teoretsku osnovu za svoje mišljenje i trebali bi raditi svoje izvještaje na način koji je prihvatljiv za stranke u postupku i sud, ne samo za kolege vještake. Nalazi i mišljenja trebaju odražavati realni, a ne znanstveni svijet. Vještaci sačinjavaju svoj nalaz i mišljenje pridržavajući se pravila vještina i struke a koriste isključivo materijalne dokaze. Oni ne donose zaključke, niti kritikuju nalaze svojih kolega ukoliko nisu izvršili detaljnu analizu predmetne saobraćajne nezgode, te na osnovu nepobitnih činjenica došli do drugačijeg zaključka. Vještaci koji se ovome ne povinuju bi trebali biti uklonjeni sa liste.

8. LITERATURA

- [1] Dautbegović, Almin: *Pravna klinika krivičnog procesnog prava*, Dom štampe Zenica, Zenica, 2011;
- [2] Matijević, Berislav: *Vještaci*, www.pravnadatoteka.hr/pdf/vjestaci.pdf (16. maj 2013.);
- [3] Sijerčić-Čolić, Hajrija: *Krivično procesno pravo – knjiga I*, Pravni fakultet Univerziteta u Sarajevu, Sarajevo, 2008.
- [4] United Nations Mission in Bosnia and Herzegovina: *Program procjene sudskog sistema – Tematski izvještaj VI – Svjedočenje sudskih vještaka: Upotreba i zloupotreba vještačenja*, United Nations, 2000;
- [5] Zakon o vještacima, Službene novine FBiH, br. 49/05;
- [6] Zakon o vještacima RS, Službeni glasnik RS, br. 16/05 i Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o vještacima RS, Službeni glasnik, br. 65/08.
- [7] Zakon o parničnom postupku FBiH, Službene novine FBiH, br. 53/03.
- [8] Zakon o krivičnom postupku FBiH, Službene novine FBiH, br. 35/03.

PRILOG - ALGORITAM POSTUPANJA SUDA I VJEŠTAKA (B. Matijević)

POSTUPANJE SUDA

POSTUPANJE VJEŠTAKA

